

Atasözleri ve Deyimler

_A -

Aaç ayı oynamas.
Aaç gözünü uyandır gözünü.
Aaç tauk düşündâ em götür.
Aaç tokuna diil kafadar.
Aaç yat dinç kalk.
Aalamaz uşaa emzirmerlâr.
Aalemâ iş harammış.
Aalemâ kuyu kazma, kendin düşersin.
Aalemin bayramında keflenmâ.
Aalemin kapunu urma parmaklan, senin kafam urarlar tokmaklan.
Aalemin susaanda aşık olma! Alıp hırcarlar.
Aalemin tauu kaz görünürmüş.
Aalemlâ sırada olma.
Aalık vermeklan olur.
Aaraan bulurmuş, innâân ölürmüş.
Aar ol da molla desinner.
Aaza kanaat yetmeyor.
Aaz gittim uuz gittim.
Aazımda tüü bitti.
Aazına çiyнем isteer, arkaya diyren isteer.
Aaz kismet çok olmas.
Aaz olsun da uuz olsun.
Acelâ gidân geç kalır.
Acelâ işâ şeytan karışır.
Acı patlacanı kraa haşlamaz.
Açlık aiya oyun övredir.
Adama imââ iki seferâ diil zeedâ, zeedâ iki karı tutmaa.

Adanmış beegirin aazma bakmazlar.
Adı da battı.
Afetlâr olsun.
Ahmaa düüme, o kendi da baarâcek.
Ahtsız kayıl olma.
Akacak kan damarda durmas.
Akılsız başın zametini ayaklar çeker.
Akıl verân çok ama ekmeк verân yok.
Akıl yapar kafa çeker.
Akmasa da damneer.
Alanda bir günââ, kaybedendâ bin.
Alat işâ şeytan karışır.
Alatlama dişlân, alatla işlân.
Alatlama sündürmââ ateşi, al ilkin koor.
Alçak erdâ baa olmaz, kara üzüm al olmaz.
Alişik maymun kamçi istemâz.
Allah doyursun.
Allah manda buynuzu da versâ insana genâ. taşıyacak.
Almanın iyisini domuzlar iyirmiş.
Altın adını gümüşlemâ.
Altmış işi bitmiş.
Ambarda sıçan aaç kalmas.
Amin sandık doldurmuyo.
Ana-boba kapusu eşil feslen kokusu.
Anasına bak danasını al.
Anaya kendi boynuzu ar gelmeer.
Andın köpââ, al sopayı.
Angı evdâ bir adam var orada nacak küflenmeer.

Annamış domuz pınar suyundan.
Annatma masal!
Annayana sivri sinek sazdır, annamayana
daul zurna azdır.
Annayan turp isin.
Annısında yazılı.
Araba devrildiinân, yolu gösterân çöktür.
Araba tekerleksiz olmas.
Arama ineyi samannik içindâ.
Arif düşman ahmak dosttan taa ii.
Arkadaş paradan taa paahdır.
Arkalı köpek kurdu buar.
Armut aacından yıraa düşmâzmiş.
Arta kalsın onun aşi da başi da!
Aslanın yanında kedi kuyruu kıpırdamas.
Aş becerenâ iş kotarana.
Aşırı yolun tozu senmâz, yaşım da dinmâz.
Aşk olsun becerenâ yaalı kuyruk tutana.
Ateş düştüü yeri yakar.
Ateş etmedân tütün çıkmaz.
Ateş saçaa sardıktan sora.
Atlar itişir yeşekler çeker.
Atma kabaatı bir kimseyâ.
Atma kabucuu olsun torbanda.
Attan indi yeşââ pindi.
At ölürsâ ko emdân ölsün.
Auşam hayır olsun.
Auşamki üfkeyi sabaaya brak, auşamki işi sa-
baaya brakma.
Avada uçan kırlangaç diil senin avucunda.
Avantadan kimse yölmes
Avcılımda av eti imedim, sevdiceemâ "ayo-
lum" demedim.
Ayı buyurmuş tilkiyâ, tilki da kuyruuna.
Ayın medarı topran dolayında.
Ayıya bal dattırmışlar da çaarşıda katran da
kalmamış.
Ayıyı urmadan derisini satma.
Ayidan kork, bokundan mı kork.
Ayı severkân enceeni¹ öldürmüş.
Azdan annamaan çoktan hiç tâ annamazmış.
Az kaldı, maraz kaldı. -
B -
Baa istemeer dua isteer kazmaa.
Baalı popaz kavga etmâz.
-Baba bir hırsız tuttum. -Al da gel. -Gelmeer.
Bırak da gel. -Bırakmayor.
-Baba deve bir akça. -Bırak ta gel. -Baba deve
bin akça. -Al da gel.
Babandan başka ihtiyar kapunda bırakma.

Baca tütünsüz olmaz.
Bakan gözün akı varmış.
Bak bana bir gözlâ bakayım sana iki gözlâ.
Bakma nicâ koyun eşil tokada baker.
Başlı işi kötülemezlar.
Bak bana bir gözle bakayım sana iki gözle.
Balık baştan kokar.
Balık bulanık suda tutulur.
Balı tutan parmaanı yalar.
Baltada var, sapta da var.
Bana bak gözümâ bakma.
Bana diymeyen yılan bin yıl yaşasın.
Başım kalbur oldu.
Başını serinde tut, ayaklarını sıcakta.
Başkasına kazma kuyu, düşmeyesin onun
içinâ san.
Başladım iş yarım kalmas.
Baştan yesap, soora kasap.
Batak olsun kurbaa bulunur.
Bayır bayırlan buluşmaz, ama adam adamnan
buluşur.
Bayramdan sora kınayı kışına sür.
Baz bazlan, kaz kazlan; kör tauk, kör horozlan.
Beegir dört ayak üstündâ, o da kösteklenir.
Ban dam deim da, sân kapusunu bul.
Bân gelirken sân gidersin.
Ban ona deorum "hadımım", o bana soruyor
"kaç uşaan var?
Bân sana göstereyim samannı, sân bul ka-
pusunu. ,
Bân sana söylerim kızçaazım sen dinne ge-
lindim.
Bân yarımâ gül demem, gülün ömrü az olur.
Bereketli olsun!
Besle gaargayı gözünü çıkarsın.
Beterdân beter var.
Betfa etmâ komuşuna.
Bey çeşmesinden geç suyundan içme.
Beysis kuan kocası karı.
Bıçak yarası onulur dil yarası onulmaz.
Bıyık altından gülme.
Biaz köpek pamukçudan azetmâzmiş.
Bin dostun varsa azdır bir düşmanın varsa
çöktür.
Bin keret ver bir keret verme gene fenaysın.
Bir akıl yaza mı kışa mı?
Bir araba, bir da angıçlı taliga².
Bir ayaa mezarda.
Bir çiçek yazı yapmeer.
Bir çuval inciri bom bok ettinis.

1 enikeğini, yavrusunu 2 yan takılı hayvan arabası,

Bir inat bir masat.
Biri yapar, bini çeker.
Biri yölmedân öbürünâ yer kalmas.
Bir kaşık suda buultma.
Bir kazı bile yok.
Bir kere varmış, bir kere yokmuş.
Bir kukamdan girdi, oburundan da çıktı.
Bir sırcık hava diiştirmââr.
Bir taşnan duar olmas.
Bir tutam ot deveyi yardan aşaa indirir.
Bir uşak hiç uşak; iki uşak, biri Allanın biri senin.
Bitmedi bitâydi, çok olaceydı o tükendi!
Bitmedi bostan, olmadı karpus.
Biz çuvala sıymaz.
Bize gelen bize benzer.
Bizim horu büyük pergel¹.
Boba betfası taa aalıydır ne kadar ana betfası.
Bobasız ev hem hem temelsiz duvar yıkılar yavaş-yavaş.
Boboçları güzün sayarlar.
Boduç³ çok kerâ suya gitmâz.
Bok altında kalırım laf altında kalmam.
Bol kesenin harcaması da boldan.
Borcun yoksa, kefil ol; işin yoksa, saat ol.
Boş laf torbaya girmez.
Boş samannık keremit istemes.
Boulan tutunur samandan da.
Boultma bir kimseyi bir kaşık su içindâ.
Boynuz öküzâ ar gelmez.
Bozma dostluu bir kimseylân.
Böyle kafayi kırk yıl okutsan annamas.
Brakma tavada da aareer havada. Brakma tavada da araarsın tavada.
Brak sarfoşu kendi yıkılsın.
Bu dünyada zordan zordur, boş kafa doldurmak.
Bu dünya yalan dünyası, etme bulma dünyası.
Bugünkü işi yarına brakma.
Bulanık suda balık tutunur.
Bulgur bulamaç olsun, gönül geniş olsun.
Bulunma örs, hem çekiç arasında.
Buruk meşeyi ateş doorudar.
Bu yola baş koymaa.
Buyur, buyur sakınma; geri ol, sokulma.
Buyur sakınma, çingenâ gibi sokulma.
Büünkü işi yarına bırakma.
Büünkü yımırta taa ii yarınki kazdan.
- C -
Canavar koyunnara takındı.

Can buazdan gelir.
Can çıkar huy çıkmas.
Can tırnak altında durur.
Cebimde diil da çıkarayım onu.
Ceeri yanmaa.
Cömert gölmeini de aaleme verir, sıkı⁴ karkışın da vermez.
Cömertlân sıkının bir gidârmış. Sıkının kimâr kerâ bir zeedâ.
Cömertlik islââ⁵, vakıdmda.
Cumaanın gelişi perşembeden beyan olur.
Cümbüş lafi⁶, yaş çıkartır
Cümlâ kolay zorlukta.

- Ç -

Çabuk hırsız ev sahibini tutar.
Çalılık yabancı yuvası.
Çalışan kurt yalnız kalmas.
Çalışkan kula Allah yardım eder.
Çalışkan kuşun yuvası verilirmiş.
Çalışmayan imez.
Çamur varsa amur da var.
Çarşı yekmeynan köpek doymas.
Çauşkøy al başını sauş köy.
Çekemeyen dört koşsun.
Çeketmesi⁷ zor.
Çekettirilmiş işi başar.
Çekişâ çekişâ pazarlık gülâ gülâ para.
Cılık çoban, şeytan panayırı.
Çimçirik⁸ çakmasa, gök gürlmeyecek.
Çingenenin pırasası sabaa dayanmas.
Çingene tatlısı varkan dayanamazmış.
Çivi çiviye kaker.
Çizmeçi çizmesiz gezer.
Çobandan padişaa olur mı? Aaştan maşa olur mı?
Çok dolaşan tez gelir.
Çok gezân çok bilirmiş, çok kaçan çok kazanırmış.
Çok gezen çok bilmes çok çeken çok bilir.
Çok gezenin ya sırtına, ya karnına olurmuş.
Çok gezmiş, çok görmüş, çok bilmiş, çok şey öğrenmiş.
Çok gitti klisaya, bu da gitsin camiya.
Çok gün aalamanın bir gün gülmesi de var.
Çok kazık atlayan biri girer kıçına.
Çok kâr çok zarar.
Çok laf aarlık, ama susmak varlık.
Çok laf dermendâdir.
Çok mal göz çıkarmas.
Çok şükür.

1 Bizim halayımız büyük bir daire gibi 2 ördek yavrusu. 3 testi, su kabı 4 cimri 5 iyi öespirilisöz 7 başlaması 8 şimşek

Çok tamah çok zarar.
Çorbacıya forozlarda yumurta taşıye.
Çou arayan azı da kaybeder.
Çou geçti azı kaldı.
Çürüksüs mal olmas
Çürük taftaya basma.

- D -

Daada gezan kurda da çatacak ayiya da.
Daa kuruşuz olmazmış.
Dalayan köpek aradını bulur.
Daldan dala selamet.
Dam deyceykana sayvan deer.
Damna ne kadar küçük ama deler taşı.
Damna diyl taşı kuvetlân, ama durmamaca
damnamaklandelârmış.

Damnaya damnaya göl olur.
Datmadan acıdan, bilmeycen ne o tatlı da.
Daulda toz aarama.
Daulun sesi İraktan sedalı işidilir.
Diil hepsi altın ne yalabilir.
Deli kıza er gün bayram.
Demir sıcakkan düülür.
Denizdeki balın panayırı olmaz.
Denize düşen ilana sarılır.
Denize düşen samandan tutunur.
Denizi geçtik deredâ buulacas.
Derdimâ derman olur musun sân.
Derici sevdi derii yerdân yerâ urur.
Dert derdâ uymas.
Dışarısı foma, içerisini sorma.
Dibinâ darı mı ekecen.
Diiştirme beegiri eşee, keçii de kaza.
Dil kemiksiz.
Dil kira istemez.
Diş etinnân karnı dolmaz.
Dişinnân kıreer, dilinnân yaleer.
Divan durmak.
Dokuz kurda ne yapar bir hurda.
Dolasan tez gelir.
Dolu kismetlân nicel kurbaa saçlan.
Doluya karşı geldik.
Domuzların boynusuna şeytan parası ya-
raşmas.
Dostlar üç çeşittir: Para dostu, karı dostu, halis
dostu.
Dostluk paradan taa paalı.
Dostluk zor zamanda beyan olur.
Dökülen kap dolmas.
Dört gözlân bakma.
Duarların da var kulaı.

Duracandan yürümek taa iyidir.
Dünkü günü aarama.
Dünnedâ yaşamak tatlı eşlân.
Dünya bir gemidir, akıl elkendir, fikir dü-
mendir, kullan kendini göreim seni.
Dünya dünya felek dünya, kimisine elek ki-
misine felek.

Dünya dünya yalan dünya.
Dünya merdven merdven biri iner biri piner.
Dünya yansa hasırı yanmas.
Düşenin dostu olmas.
Düşmeyen kalkmayan bir Allaktır.
Düş te göreym doslarımı.
Düün ekmeynan köpek tulanmaz.

E

Ecel maanasız olmazmış.
Ecelsa, kırdâ ölücân.
Eden bulur, etmeyen bulmas.
Eden kendinâ eda'r.
Eeri aç doorulur, ama eeri insan doorulmaz.
Eeriden dooru olmaz.
Eeri oturalım, dooru konuşalım.
Ekmein katı açlıktır.
Ekme elden su gölden.
El eli yıkaar.
Elli belli.
Eni elek, duvarda gerek.
Eni süpürgâ üst köşedâ durâr.
Enser¹ enseri çıkarer.
Epsi olacak, saade köşede bıyık bitmeyecek.
Epsi uçan kuşlar enmes.
Er açıldı, er yuttu, kardaşlar beni unuttu.
Erbab ol pilaf yi.
Er bir aaçtan düdük olmas.
Er bir horos bokluunda öter.
Er bir koyun kendi ayaandan asılır.
Er gün papas yaalı yimes.
Erkes budundan geeri kalmasın.
Erkes derdinnan dermenci da bendinnan.
Erkes kendini beyenir.
Erkes yerinâ sıçan da deliinâ.
Erkezin kantarı belindâ.
Erkezin malı başı ucunda dursun.
Esirik devenin çulu yanmış.
Eski dost düşman olmaz, olsa da yakışmaz.
Eski küüdâ yeni aadet çıkarma!
Eşââ düüâmeer da semeri.
Eşâân düüleçââ geldiynân cââmi kapusunda
anırmış.

Eşââ ne zaman düünâ çaaarerlar? Açan biter
odun eki da su.

Eşek ol, semer takacak çok.
Eşek şakası.
Etme bulma dünyası.
Et tırnaktan ayrılmaz.
Evdeki esap çarşıya uymas.
Ev kansız, adöm parasız, ateşe yansın.
Ev sahibinin işinâ karışma.

- F -

Faizciye ödünçlemâa gitmâ.
Fayda nicâ papazın rasasmdan¹.
Faydasız koyun kurtlar yisin.
Fena birnik² bir yöküz satar, islaa birnik iki
yöküz satar.

Fena insandan ne iyilik beklersin.
Fena kancik yev bekler.
Fena karı arabana pinmesin.
Fena köpek sürüü beklermiş.
Fenanın sonu iyi olacak.
Fena olmadan iyi olmas.
Ferece³ saklamaz gözelli.
Fidannarın beterinden dai deneme⁴.
Frenk takeyi giymiş.
Fukarelik maskaralık.
Fukaareya aslı gecâ etişmer.

Gaarga bok imekten deniz mundar olmas.
Gaarga gaarganın gözünü çıkarmas.
Gecenin gözü yoktur.
Gecenin işi gündüzün maskarası.
Geç gelene ya suvan ya süven.
Geçme kalburdan da, elekten de.
Geç musafirlere kemik imek, bulaşık içmek.
Geleceenden gelmecece taa iidir.
Gelecece varsa görecece de olacek.
Gelene hoş geldin gidene uurlar olsun.
Gelen gideni andırır.
Gelmiş, görmüş, gitmiş.
Gençlerâ bordey⁵ da bina.
Geniş köprü yaraşmer dar dereyâ.
Gâur aklına gelir, ya kaçarken ya sıçerken.
Göktâ yıldız ellidir, ellisi de bellidir.
Gölgesiz ot yok.
Görmeden dereyi şuama paçalarını.
Görsân sân da aalaycan bân da aalaycam.
Göz bakar, can çeker.
Gözâl kızın gözelli duvaa çıkarıncak.
Gözükün kova kulavuz istemâz.
Gözünü fal taşı kadar aç.

Gücük tazının kaçması ilinmiş⁶.
Gülme komşuna gelir başına.
Gülü seven tikenî da sever.
Gündân dooru yok: hepsini yısıder.
Gündüz aazını kapa, gece kapunu kilitle.
Gün kauşarkana da şavk eder.
Gün sabahtan belli olur.
Güzelâ bakmak hairdır.

- H -

Hairli olsun!
Hairsız dibindâ kalır.
Hak haki bulur.
Hak yolunu brakma.
Hanidân kaba oldun da aula da ardıldın.
Haram geldi haram gitti.
Haram helali da getirir.
Harç-borç bitmâz, ii gün gelmâz.
Harın⁷ beegirin geri çıkmması yılmada fayda.
Hasırdan ziyade ayaklarını uzatma.
Hasta döşektâ düzülür.
Hasta mı sân hasta mı bakayorsun?
Hastaya ilaç sorma.
Haşlak fırına bir diyren koray etârmiş
Haşlanmış sütlen üfleer suya da.
Hatırım kaldı.
Hatır için çiy tauk inir.
Hava uymasa da sân havaya uyacan.
Havaya görâ yelken kaldıracan.
Hayırsızları ekmâzmişlâr, onnar kendi
bitarmış.
Haylaza iş sööle sana marefet öğretsin.
Haylazla yürüyüşündân annaşıhr.
Hayvanın Allahı insandır.
Hayvanın budalası çekici olur.
Hayvanın da eşi insanın da eşi var.
Hayvanın kararı yok.
Helal olsun!
Hepsi sineklâr bal yapmeer.
Her bir an bal yapmaz.
Her bir arı bal yapsa, balın okası parasız olur.
Her bir çurtmacı kendi başına çalar.
Her bir horoz kendi bokluunda ôtâr.
Her bir koyun kendi ayamdan asılır.
Her bir kuş çalmasından tanınır.
Her bir kuş kendi dilindân kaybeler.
Herkes derdinnan deermenci bendinnan
Hesabı bilmeyen kasap, götünâ girâr masat.
Hınmı Kırımı gezdim.
Hop deyincâ derâ atlanmeer.
Horossus da sabah olur.

1 papaz elbisesi 2 vergi memuru 3 ferace, elbise. 4 Fidanlar yüzünden dağı göreme. 5 kulübe 6 Ufak tazının kaçması hafifmiş
7 inat 8 Sıcak fırına bir dirgen kuru ot yetermiş

Horu bir kerâ da ihtârlamaz.
Horuya tütündün, oyna başadan!
Hoş beş etme.
Hoş buluştuk.
Hoş geldi da boş gitti.
Hoş geldiniz.

—I—

İrzliya dokun da geç, ırsızdan sakın da geç.
İslak, yaamurdan korkmaz.
İsmarlama hacı hoca olmas.

- İ -

İçme bâ arkadaş sarfoş olursan, saat beştân
sora pişman olursan.

İhtiyarlık beter maskaralıynnan.
İhtiyarlık köpeklik.
İ komşu mal adama edindirmes.
İ koyun gezer başın iildip.
İilen boyunu kılıç kesmes.
İilik yapasın iilik bulasın.
İi taşı köşeyâ koyarlar.
İki cambaz bir iptе oynamaz.
İki gönül bir olduynan samannık saray olur.
İki kapuya bakan köpek aç kalır.
İki karpuz bir koltaa sımaz.
İki tauşan birdân tutulmaz
İlaç için de kalmadı.
İleri git, süser¹, geri kal teper.
İleri uçan ileri konarmış.
İlk kismet kismettir.

İnein bile bir dili vardır, ama çok nadir ko-
nuşur.

İnsanın aazı çuval diyl da baalasın!

İnsanın alacası içindedir, hayvanın alacası dı-
şındadır.

İnsanın gözü doymas.

İnsanın ihtiban yoktur, ihtibar iştâ.

İnsanın işi Allahta sevgilidir.

İnsan ihtiyarlıye, yürek ihtiyarlımeye.

İnsan insana düşmandır.

İnsan konuşa konuşa, hayvan kokuşa kokuşa.

İnsan ölür borç ölmes.

İnsan yüşenirkan yürümeye, doyanmas kaç-
maa.

İplik incâ erdân koparmış.

İslaa beegir yemini kendi arttırır.

İslaa peenir köpek tulumunda.

İş bitti bir şey da meydanda yok.

İş işlemeye kadınca oynamaa benzemeer.

İşlersin işlersin kendinâ yok fayda, sal papazın
cebinâ.

İştân artmaz diştân artar.
İy beegirâ bir kamçi.
İy mal küysündâ satılırmış.
İynenin ardına iplik da gidarmış.

- K -

Kaba döşe, ama çetin uyuma!
Kaçanın anası aalamas.
Kadıda kesilen parmak acimas.
Kafamı kır hatırımı kırma.
Kafa yapar, kafa çeker.
Kafaylan duvar delinmez, akıllan delinir.
Kalabalıynan darı saçılmas.
Kalburlan su taşıma.
Kale içerdân almır
Kalmışık Bekri Mustafanın elinâ.
Kalpaandan yukarı atlamaycan.
Kalp para kayb olmas.
Kal saalicaklan!
Kamayı kamaylan çıkarırlar.
Kambersis düün olmas.
Kamburu mezar doorudacek.
Kannım olsun kardaşım gene.
Kan su olmaz.
Kapunu kilitle komşunu hırsız tutma.
Kara çiftâ kara kuzuyu görerim.
Kara danaa gök demeer, gelendâ da yok de-
meer.

Kara inâân da südü biaz.

Kara köpâân buuştuu çingenâykaa² yararmış.

Kara mangır erâ batmaz, sölersin o hiç il-
dirmaz³.

Karannıkta göz aksız çıkarmış.

Kara sur düş görüyor.

Kara toprak biaz insanı doyurer.

Kâr bilinse, haramdır.

Karımcanın kardaşı da varmış.

Karının fendi erkeyi endi.

Karının saçı uzundur aklı kısadır.

Karının yüz lafında birini dinnemeli.

Karışma kepee, imesin domuzlar seni.

Kârla zarar ortak.

Kart çingenedân demirci olmas.

Kart ihtiardan beter.

Kart öküzü diba koşarlarmış.

Kaş çekmââ savaşırgan gözünü çıkarmaylım!

Kaşıklan verer, sapınnan da gözlerini çıkarer.

Katıksız ekmek buazdan geçmez.

Kavgada şamara bakılmaz.

Kayış dilli!

Kaz gelecek yerden tauu kıskanma.

Kazma elin kuyusunu, kendin düşersin içinâ.
Keçi gicikten¹ yölyüo, kuyruu dik.
Keçi nerden atlarsa oolaa da ordan atlar.
Keçi var mı olak ta olacak.
Kedinin kaçacaa samannaa kadardır.
Kedinin ermedii er murdardır.
Kedi sırtına bir vakit düşmes.
Kedi yokkan evdâ, sıçannar horu oynarlar.
Kefil olan borcu yöder.
Kem saat².
Kendi adamınnan i iç, alış-veriş yapma.
Kendi baş, kendi traş.
Kendi düşân aalamazmış, aalasa da ya-
raşmazmış.
Kendi yaayınnan sızırılanmaa³.
Kepektâ paalı, unda da ucuz. ,,
Kervan gider, köpekler salar.
Keskin sirke kabına zarar.
Kırda bayırda gelin üzü açılmer.
Kırk kaşık, kırk kolaç⁴; kırk iynâ kırk kazma.
Kırmızı gülün ömürü kısaydır.
Kısa kılçıklı ekinin uzundur hamuru.
Kış günü, saat saata uymaz.
Kışm yap taliga⁵, yazın da kızak.
Kıştan çıkmamış köpek yomuş, ama derisi
biler.
Kıyamaan aalemi, kendini kıyer.
Kıza baktı, gözleri aktı.
Kızım, sana söylerim, gelinim sân anna.
Kimin arabasına pinersa onun türküsünü
çalar.
Kimisindâ var dert, kimisindâ dört.
Kimisi yer, kimisi de salt çöplener.
Kim ne yaparsa kendine yapar.
Kim ödünçlân yaşer, ondan kaç: vermâ ona
ödünç.
Kimsey demes "benim yuurtum eeşi.
Kim tatmadı acıdan, annamaz tatlıdan.
Kim yazın yatıye, kişin aç yöliye.
Kim yi içe fenalık düşünmiyo.
Koca köpââ yol yıpradılmış.
Komşuluk diil doyunca, yölünce.
Komuşu kızma mail olarsan, avulunda mal
olmaz.
Korkak bezirgan, ne kâr eder, ne zarar.
Korku daayı beklârmış.
Korkulu düşün sonu hayır olmuş.
Korunan gözâ çepel düşmezmiş.
Koyun olmadu erde keçiye Apturaman Çelebi
baarıllar.

Köörâ lââzım mı ayna?
Köör ama şarabı döker filcanın kertiyânâ kadar.
Köpek bok yimekten vazgeçmes.
Köpek suya düşmeyince yüzmââ üü-
renmâzmiş.
Köpek te alırsan soydan al.
Köpeyin yöleceyi yaklaştıynan caminin ka-
pısına sıçarmış.
Köpeyi yöldüren sürür.
Kör körü suvatta⁶ bulur.
Kör satıcının kör da alıcısı var.
Köşe yapmaz, köse yapar.
Köyü methet, kasabada yaşa.
Kurdu gören de "uu" diye baırır, görmeyen taa
çok baırır.
Kurtsuz aç olmaz.
Kurt yataanda kemik aarama.
Kuru götnen balık tutulmas.
Kuru kepeklan maymun oynamas.
Kuruyulan bile yaş ta yanarmış.
Kuştan korkan darı ekmez.
Küreen dolusu paalı, diil genişlii.
Kürkü tersinâ çevirmeyim.
Küsân popazın torbası dolmazmış.

- L -

Lafçıylan olmasın işin
Lafi eder bir binnik.
Laf lafa açar.
Laflan yardım etmeycân.
Lelek yazı takırtıynan geçirirmiş.
Lüzger esmeyince, yapraklar kımıldamaz.

- M -

Maanasız ecel olmas.
Malına görâ işin da.
Mal saabinâ benzâmesin harammış.
Mandaya buynuz ar etmes.
Masallar çoktur ucu yoktur.
Mayii oldum⁷ bir cana!
Maymun oolunun taşaa hepsinden aşaa.
Mehkeme kapusu kadiya mülk olmas.
Menfaat sirke de olsa baldan tatlıdır.
Meramin elinden bir şey kurtulmaz.
Meyhaneci hovardayı sever, kızını vermez.
Mezarsız er yok.
Mezar taşı gibi durma!
Mıh gibi durma!
Miihanede yazılan cendem de okunur.
Muflet⁸ gelmiş, beegir laf söylemiş.

- N -

Nacakta da var sapta da.
Naili beegir sürçmez.
Nasaat¹ faydalı, vakidında.
Naşı da çevirsân keçi hep beş.
Nasıl yaşıyosun? Ahır altında buzaa gibi.
Nastreddin Hoca yölü beygire gem takarmış.
Nazar olmasın!
Nazlı köpek tüünü geç atarmış.
Ne alır sivri sinek mandanın buynuzundan.
Ne biber, ne patlacan, her elinde bir filcan.
Ne ekecen, onu da toplaycan.
Ne eller duysun bizi, ne biz elleri.
Ne geçmemiş, bu da geçmesin.
Ne ilin² kazamlar, ilin de harcanılar.
Ne inliyor, ne buzaılıyor!
Ne kadar da büyük olsun onun şanı, taştır onun nişanı.
Ne kadar dooru konuştun, o kadar da ilik göresin.
Nekezin³ malını cömertler yir.
Ne malını mı aşırıldım?
Nânda⁴ bir araba kısmet.
Nerde çokluk orda bokluk.
Neredâ ekmeersin, orada biter.
Ne sarmısak imiş, ne de sarmısaa aazı kokar.
Ne sovan imiş, ne sovana kokuyor.
Ne şiş yansın, ne kebab.
Ne takım çoban, o takım sürücü.
Ne taş attın da kolun mu aardı?
Ne türlü saabi, o türlü de çırak.
Ne verdiysan yelinnen, o gider seninnen.
Ne yanda yok, ordan alınmaz.
Ne yanı ine, o yanı iplik.
Nicâ anası, nicâ danası.
Nicâ çalgıcı, ölä da oyuncu.
Nicâ döşeycân, ölä da yatacan.
Nicâ malın, ölä da kabın. -
O -
O bir yıp, iki ucu bom bok.
O da yalan, bu da yalan.
Odayi bekleyen çorbayı kaşıklar.
O kadar kusur kadı kızında da varmış.
Okumamış, okumuş akıldan bozulmuş.
Oldu! Adadık mandaları sincirlerinnen!
Oldu olacak kırıldı bacak.
Olmadan olmaz, uymadan uymas.
On kerâ ölç, bir kerâ da kes.
Onmadık kütük üzâ çiker, yolda harabayı devirer.

Onu küydâ istemiyorlar, o papazın yevini so-reyor.
Onun başına fesi kan koyar.
Onun lafi çuvala girmes, torbaya sıymas.
Onun taşınnan onun başına.
Oolan boba gider bir yoldan, açan oler gı-cırtılık, onnar oler yabancı.
Ooluna güvenme, koluna güven.
Orak o bizden yırak.
Orta bucak aarama.
Ortak malı köpekler yimes.
Otur otur can sıkma!
-Ö -
Ödelek ettin⁵ beni.
Öküz altında buzaa areâr.
Öküz eştii topraı sırtına atarmış.
Öküz öldü, ortaklık bozuldu.
Ölä başa bölâ traş.
Ölen kabaatlı.
Ölmüş eşek kurttan korkmaz.
Ölü eşek nalı areer.
Ölü ile düün yolda kalmaz.
Ölü koyun kurttan korkmas.
Ölülâr ölülârlân, dirilâr dirilârlân.
Ölü mezara, mülkü mezada
Ölümü görünce, air hastalîa kail olacağız.
Ölünün teni suuk.
Ölüye aalama.
Ööle ulanmış, ööle dokunacak.
Ördek ördekle, kaz kazla, kör tauk kör horozla
Öte ansı kara, beri ansı biaz.
Öünme kötülüktür.
Öyle bulduk, böyle götüreceis.
- P -
Paasına görâ mal da.
Padişahıtan imdat yoktur.
Paklık saahın yardımcısı.
Panayır hesapları ekleşmezler, evdeki he-saplara.
Paneerda kesilân parmak acıamazmış.
Papaza ne kadar versen doymas
Papazın sözünü dinne amma yaptını yapma.
Papuç paalı çıkacak.
Para bitti, Musa gitti.
Parai veren düdüü çalar.
Parmaan girmedii yere kafanı sokma.
Pazar havayı bozar.
Pazarlıksıs giren haksıs çıkar.
Pek islâysin⁶ kalemnân öpmââ olaçan
Pelicâân erdâ sürünsün, metinin⁷ erdâ örüsün.

Peenir olaydı papara yapacaydık, ama o ekmek ta yok.

Pietsiz¹ türkünün duygusu derin.

Pireden deve yapma.

Prostluk² daada gezmâzmiş, ama insan arasında.

Prost tauk aarer holuynu yımırta geldiynân kapuya.

- S -

Saa ayaanı atınca, solunu karımcılar iyer.

Saade iiline sevinme.

Saa insanın işi bitmes.

Saalam baş yastık istemes.

Saalık olsun!

Saar işitmesa uydurur.

Sabaa ola hayir ola.

Saç uzun akıl kısa.

Sakla samanı gelir zamanı.

Salmaa bilmeyen köpek sürüsüne kurt getirir.

Samannıkta iyneyi aarama!

Sana yalan bana gerçek.

Sansan aazın falmış³.

Sayma birini aamak erinâ.

Sekiş günün ömürün dokus günün çalışması vardır.

Seksende olmamış ta doksanda mı olacak.

Selam verdik, borçlu çıktık.

Sel gider, kum kalır.

Senden taa ii olmasın!

Sân gidârkân ban gelirdim.

Sen güzel, ben güzel, auşam oldu ne yiyeceş.

Seni gören haci olacak.

Senin metnin aalemin kötüsü.

Sân neâ mayılsın bân da ona kayılım.

Sert pirenin kendi kabına zararı varmış.

Sevdadan ölenlerin cennettâ erleri.

Sevda ilaç getirer her bir hastalaa.

Sevda ömürü uzalder, gıcirtılık onu kısalder.

Sıçan ambarda aç kalmaz.

Sıçan deliinâ sıımazmış, bir da kabak kuyruuna baalarmış.

Sıçan tülendikçe üşürmüş.

Sıçan tuledinen⁴ deliine sımaz.

Sımarlamaktan⁵ haci hoca olmas.

Sırana kannat ol, verildin -kabaat ol.

Sinek bir şey diildir amma miide bulandırır.

Sirkeyi sarımsaa yesap yedersin, çobayi datsız içen.

Sivri sinekten yaa çıkmas.

Sokma akıl akıl olmaz.

Sokma akıl bir kimseyin başına.

Sokma burnunu, ne yanda kaynameer çölmeen.

Sonunda gören dininden döner.

Sopanın iki ucu var.

Sorma ihtiarı, sor çok görene.

Sormak parasız.

Sole kim senin dostun da ben söyleycem kimsin sen.

Söleye söyleye aazımda tüü bitti.

Söleyim kızçaazım da anna gelinciim.

Söylersin fena olursun söylemessin hasta olursun.

Su gider kum kalır.

Sular yukarı gitmez, aşaa gider.

Sular yüüsekten akar alçakta çıkar.

Susan uşaa meme vermezler.

Suser, sanki su aazına almış.

Suya gidenin susaa varmış, yan yatanın yataa varmış.

Suya götürü, susuz getiri.

Su yerine şarap verer.

Süde maya koymadan yuurt olmas.

Sümek yapaanın taranmışı.

- Ş -

Şaka aslıya çıktı.

Şakan cöbünde olsun.

Şalvirin⁶ metinindân korun.

Şalvir kızın etââ beldâ.

Şaman olmaa diil güünââ doksanda da.

Şanssızlık şan besler.

Şarap mı dedin severim gaz katran sevmem.

Şeytanın çanı yırtılar.

Şeytanın kış bacaa.

Şoparın⁷ kum atacaa vakti geçti.

Şükürle tarla kazılmaz.

Şüpeli göt dingilder.

—T—

Tabak sevdi deri erden ere urur.

Tahta yumuşamas.

Tamah bir vakit doymeer.

Tamahlık adamı kaybeder.

Tartışmada yumruk gereksizdir.

Taş çatlasa.

Taşıma suylan dermen dönmezmiş.

Taşı sıkısa su çıkaracak!

Taş oldu erde air.

Tatlı dil can alır.

Tatlı dil ilanı delikten çıkarır.

Tatlı maabete doyum olmas.

Tauk atlayan yumurta yumurtlar.
Tauşana kaç, tazıya tut.
Tauşan bayırı aştıktan sora kınayı kıçına yak
sın.
Taylar yetişmese atların paası olmas.
Tekei bekleen çorbai ir.
Tekerlenen taş yosul tutmas.
Tencerâ tukurlanmış da kapaanı bulmuş.
Testi gitmeer çok sıra suya.
Tez eldân iş, tez oler.
Tezlik, işi bozer.
Tır dediine keçi çıkmas.
Tilki pazara çıkmas.
Tok domuz folluu aktarer.
Tokun açtan haberi yokmuş.
Tolu urdu öle oldu.
Traş paalı şarap ucus.
Tutanı tutarsın, kaçan kurtulur.
Tutulan kısırak harmanı oldurur.
Tuz biber hızlı gider.
Tuz erinâ külâ banıyım, ama sevdamnan olı-
yım.
Tükür üzüm -çıkır gözüm.
Türk kaşu ödünçmüş.
Türküylân masalın saabisi yokmuş.
Tütmedik baca olmazmış.
-U -
Ucus veren tez kurtulur.
Ucuz etin çorbası datsız olur.
Uçan kuşlar epsi inmes.
Uçan kuş mahrum kalmas.
Ummadın kütük araba devirir.
Uramasın, tutamasın yapma mangır.
Urduk toyu sopasız!
Ur tokmaabaşına.
Uşaan imesi helalmış, ama giymesi harammış.
Uşak aalamadan anası vermez emmeye.
Uşak sevildii yere gider, yeşek düüldüü yere
gider.
Ursuz gelin içerdâ bela.
Uyku baldan taa tatlıdır.
Uykuya baas¹ yok.
Uzan yorganına göre.
Uzun gecenin da var sabaası.

Üfkedâ bal-şeker denmeer.
Üşenân örümââ, doymazmış kaçmaa.
-V -
Vakit geçer, çatı sariler!
Varlıktan baş acimas.

Varlıma güvenme, yokluuna gücenme.
Varna Varna parasıs varma, varırsan da Balık
Pazarından aşaa varma.
Ver amıca tekerlââ da kendin sürüt dingili.
Verdin kendini kiraya, dayan!
Ver elinnân da aara ayaannan.
Ver take al külaf.
- Y -
Yaamurdan kaçarkan toluya uuradık.
Yabaniyi ayakları doyurer.
Yabaniyi ne kadar beslâ, o hep daaya baker.
Ya kemer dolusu ya hendek dolusu.
Yalancının ipinnân punara inmâ.
Yalancının mumu övlene kadar yanar.
Yalıya kaçan çalıya dolar.
Yal iyen köpek tüündân belli.
Yalpak buzaa iki anadan emermiş.
Yalpak kedi fena tırmalar.
Yamaca dooru al kaavi dost kendinâ.
Yangına karşı körüknen gitme.
Yanı üstü yatan da bir götünü yırtan da bir.
Yapan kendine yapar.
Yap ilik bul kemlik.
Yapma yetme, yapma bulma.
Yaşa eşeceem yaşa, yaza trifil otu biçecem
sana.
Yaşamaa nice beylen bacanak.
Yaşeer nallan mihın arasında.
Yaş yaamurlaa çok su diyl lâzım.
Yater elim elim üstünâ. Ne yatmasın? Ona
ekmek elden su göldân.
Yazılan bozulmaz.
Yaz kışı besleer.
Yeşil kabaktan tofum istemem.
Yetme bulma dünyası.
Yetmiye kelin keli, tepesinde bir da çıban.
Yıldıza gök yaraşer, gökâ bulut yaraşer.
Yıldıza kement aterım.
Yılık buka³ tatlıymış.
Yımirtanın kulbunu aarama.
Yımırta tauktan akıllı çıkmış
Yımirtaya kulüp takma.
Yırtıcı kuşun ömürü azdır.
Yırtık kesa dolu olsun.
Yılan da iiri gider ama deliini gördüynen do-
oruluher.
Yılanın kuyruu basmadan dalamas.
Yislak yaamurdan korkmas.
Yolcu Şahpas kimseye bakmas.
Yolcuya yol kurbaaya göl.

Yolcuya yol yakıştır.
Yolcu yolcuyu yolda bulur.
Yolcu yolundan kalmas.
Yolcu yolunu bulur.
Yolunuz açık olsun!
Yol yürümeknen borç yödemecken biter.
Yorgana göre uzan.
Yorguna uyku tatlı taşlar üstündâ da.
Yuttun mu sarmayı.
Yüüsüzün¹ yüzü gülmes.
Yüüsüzün kuytucu, pılannar boyunda².
Yüz düz.

- Z -

Zaman saman satar.
Zaman zamana uymasa sen zamana uy.
Zengin keefi gelince fukaarenin cara çıkarmış.
Zengin parası çoktur, fukaarenin uşakları
çoktur.
Zenginlik çok, nizam yok.
Zordan zor var en zor boş kafa doldurma.
Zornan gözellik olmaz, olsa da yakışmas.
Zor oyunu bozar.
Zoruna sevgi kazanmaycan.
Zorun önünda kolay da varmış.
Zurnayı görür zurnaya mayii olur, çöşmeye
gider kurnaya mayii olur.

ATASÖZÜ ve DEYİMLERİN DERLENDİĞİ KAYNAKLAR

M.Türker Acaroğlu, "Gagauz Atasözleri ve De-
yimleri", *Türk Folkloru Araştırmaları 1986/1*,
Ankara 1986,27-54. N.İ.Baboglu, *Gagauz
Folkloru*, Kişinev 1969, s.105-
111.
Harun Güngör - Mustafa Argunşah, *Gagauz Türk-
leri Tarih Dil Folklor ve Halk Edebiyatı*,
Ankara 1991, s.58-91. Atanas Manof,
Gagauzlar (Hristiyan Türkler), (çev.

Türker Acaroğlu), Ankara 1939, s.l 11- 113.
Diyonis Tanasoglu, *Bucaktan Seslar - Literatura Ya-
zılan*, Kişinev 1959, s.103-104.
V.Vlodzimierz Zajaczkowski, *Język i Folklor Ga-
gauzow z Bulgarii*, Krakovvie 1966, s.25-35.
"Gagauskie Teksty Folklorystyczne", *Ezi-
kovedsko-Etnografski Izsledvaniya v Pamet
Na Akademik Stoyan Romanski*, Sofiya
1960, s.867-874.

1 öksüz 2 öksüzün evi bahçe çiti boyunda

